

support], monograph, Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine, 608 p.

9. Melnyk, A.F., Monastyrskyi, H.L., Dudkina, O.P. (2013), *Munitsypalniy menedzhment* [Municipal Management], textbook, Ternopil, Ukraine, 363 p.

10. Monastyrskyi, H.L. (2010), *Modernizatsiina paradyhma upravlinnia ekonomichnym rozvytkom terytorialnykh spilnot bazovoho rivnia* [The paradigm's modernization of economic development management of baseline territorial communities], monograph, Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine, 464 p.

11. Petrushenko, Yu.M. (2013), *Mistsevyi rozvytok za uchasti hromady* [Local development of community], monograph, Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, 352 p.

12. *Reforma dlia liudyny* [Reform to humans], (2005), The Proceedings of the ways to implement the administrative-territorial reform in Ukraine", Kyiv, Ukraine, 240 p.

УДК 332.142

Панкова А.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Запорізькій національній технічній університет

ПЕРЕДУМОВИ І ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ ВЕЛИКОГО ПРОМИСЛОВОГО МІСТА

Pankova A.Yu.,
can. sc. (econ.), assistant professor of management department
Zaporozhye National Technical University

PREREQUISITES AND PRIORITIES OF FORMATION OF SOCIALLY ORIENTED ECONOMIC STRUCTURE OF THE LARGE INDUSTRIAL CITY

Постановка проблеми. На даному етапі всі крупні міста динамічно розвиваються, стають урбанізованими центрами тяжіння та зосередження населення, виробництва, торгівлі, транспорту, інформації та концентрації різних видів діяльності. У них відбуваються процеси перетворення архітектурної, планувальної, соціальної, економічної структури, появи нових складових елементів, викликаних епохою інноваційних змін. Сучасний характер економічних реформ обумовив низку проблем, серед яких: скорочення обсягів промислового виробництва, збільшення темпів безробіття, зниження рівня життя населення, погіршення стану соціальної сфери, що спричинило об'єктивну необхідність структурних перетворень та змін в економіці великого промислового міста. У таких умовах траєкторія розвитку міста залежить від інтенсивності структурних змін. Структурні зрушення змінюють внутрішню побудову системи міського господарства, взаємозв'язки між її елементами, трансформують інтегральні властивості системи міської економіки. Економіка великого міста суттєво змінюється в умовах розвитку ринкових відносин, при цьому головною проблемою стає управління розвитком послуг містообслуговуючих соціальних комплексів, що є галузями та організаціями, котрі забезпечують реалізацію соціальних потреб населення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває наукове завдання щодо дослідження структурних змін у великому промисловому місті в якості зміни парадигми економічного розвитку — перехід від індустріальної сфери в постіндустріальну - у сучасних умовах одним з ключових питань постає динамічність змін у розвитку послуг соціальної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До теперішнього часу в науковій літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, проблемі організаційно-економічних перетворень в економіці приділялося чимало уваги: В.Н. Амітан, О.І. Амоша, Є.Г. Аніміца, С.В. Богачов, В.М. Василенко, В.М. Геєць, О.Г. Гранберг, С.І. Гречана, Б.М. Гринчель, П.В. Гудзь, А.П. Єгоршина, О.М. Єгоров, Б.С. Жихаревич, О.А. Карлова, Н.Є. Костилов, С.Ф. Кучер, О.О. Лук'яненко, Д.С. Львов, В.К. Мамутов, В.І. Ресін, Ю.С. Попков, В.А. Устименко, В.В. Фінагін, К. Шуссманн та ін.

Проте, розглядалися питання, які стосувалися передусім вивченню її регіональних аспектів, але дослідженням структурних змін в великому промисловому місті присвячена лише незначна частина робіт. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір на пряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень та практичних рекомендацій щодо передумов і пріоритетів формування соціально орієнтованої структури економіки великого промислового міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складність впровадження структурних змін в економіці міста зумовлена великою кількістю складових елементів міської економіки та різноманіттю їхньої взаємодії, а також роллю й закономірностями формування, функціонування та розвитку. Економічна структура міста не залишається раз і назавжди незмінною. Вона схильна до змін, які відбуваються під впливом різних факторів: або в результаті дії законів ринку (міжгалузевої конкуренції, змін у нормі прибутку, переливання капіталів з однієї галузі в іншу), або внаслідок широкого використання державних важелів для прискорення прогресивних структурних змін [1, с.123].

Зміни структури можуть призводити до глибоких і досить гострих наслідків, що охоплюють як національні, так і міжнародні економічні відносини, і виражатися в структурних змінах економіки міста. Структурні зміни представлені диспропорціями між розвитком окремих сфер і галузей виробництва, значним погіршенням їхнього стану, можуть робити глибокий вплив на економічний розвиток протягом досить тривалого часу.

Специфіка найбільших міст полягає в тому, що вони швидше пристосовуються до змінних економічних умов, в них швидше відбувається реструктуризація економіки, ніж у середньому по країні; активніше формуються ринки житла, праці, землі, капіталу, розвиваються нові форми власності, нові суспільні відносини. У найбільших містах відбувається зосередження інших функцій, інших ресурсів. Регіональні центри починають відігравати нові ролі для ближнього і далекого оточення - не стільки виробничі, скільки адміністративно-управлінські, політичні, ролі фінансового, страхового, торгового центру тощо [2, с. 53; 3, с. 97].

Сучасне розуміння структури економіки міста спирається на теорію секторів, основи якої заклав К. Кларк [4]. Сенс теорії полягає у тому, що економіка міста складається з різних секторів. Динаміку структури проаналізували і обґрунтували Дж. Фурастьє і С. Кузнєц. Дана теорія виходить з гіпотези про певну секторальну стадійність розвитку ринкового господарства. Вважається, що розвиток іде послідовно: від суспільства, в якому велика частина економічно активного населення зайнята видобутком і виробництвом сировини (у першу чергу, в сільському господарстві), до індустріального, а потім і постіндустріального суспільства ("сервісна" економіка), де основна частина населення зайнята у сфері послуг [4].

Функції міста можна поділити на містоутворювальну і містопідтримувальну. У професійному сенсі зайнятість населення з невеликими застереженнями можна віднести до містопідтримувальної функції: професії прибиральників вулиць, працівників комунальних служб, фахівців з облаштування міста; існує від 20 до 90 таких спеціальностей. Крім цього, велике місто заробляє за рахунок «експорту на місці» – продаж товарів і послуг приїжджим. Це може бути туристичне й готельне обслуговування або вивезення товарів, куплених гостями міста в роздрібній торгівлі.

Існує формула, що дозволяє визначити обсяг наданих послуг:

$$V = V_i + V_e \quad (1)$$

де V – це обсяг наданих послуг, V_i і V_e – відповідно містопідтримувальні (індекс i – внутрішній ринок) і містоутворювальні (індекс e – зовнішній ринок) послуги та товари. $V_e / V_i > 1$ або, що те ж $V_e / V > 0,5$ показує, чи є послуга V – містоутворювальна.

Повертаючись до містоутворювальних спеціалізацій, слід відзначити: важка промисловість; промисловість високих технологій (наукоємне виробництво), інфраструктура бізнесу, оптова торгівля, зокрема останні три види діяльності виконують головну містоутворювальну функцію постіндустріального світу [5, с.118].

У останні десятиліття ХХ ст. концепція постіндустріалізму придбала популярність, низка розвинених держав і міждержавних об'єднань поставили своїм завданням подолання протиріч індустріального світу та перехід до постіндустріального суспільства. Постіндустріальне суспільство - третя (після аграрного й індустріального суспільств) стадія розвитку людства, для якої характерна особлива роль знання, інформації в процесах виробництва і застосування, влада професійних менеджерів. Постіндустріальне суспільство дозріло для серйозного осмислення, для формування політики регулювання та підтримки його домінуючого положення в економічному, соціальному та культурному розвитку.

Перехід до постіндустріальної економіки є головним пріоритетом у змінах виробничої структури всіх провідних великих промислових міст багатьох країн в сучасному періоді. В структурі розподілу їх розглядають з різноманітних точок зору - з технологічної, організаційної, галузевої та інших; з точки зору структури доходів і інвестицій; у структурі обміну – з точки зору структури попиту та пропозиції, товарообігу і грошового обігу; у структурі споживання - з точки зору структури виробничого й особистого споживання. При цьому складна та багатогранна структура потреб є визначальною в структуроутворювальному ланцюзі: виробництво – розподіл – обмін – споживання. Але провідна роль у процесі формування й здійснення структурних змін в економіці належить саме структурі потреб разом зі структурою розміщення виробничих ресурсів.

Зміни в структурі потреб викликають структурні зміни, але не можуть розглядатися як їх достатня умова. Економічні потреби в якісному та кількісному масштабі детерміновані способом виробництва, рівнем розвитку науки і техніки. Ще одна умова структурних змін в економіці – наявні ресурси і можливості їх використання. Обмеженість ресурсів і збільшувані труднощі їх дослідження також спричиняють структурні зміни.

Зміст структурних змін в економіці виражається через їх функції: за допомогою структурних змін відбувається реалізація закону підвищення потреб; розподіл та перерозподіл ресурсів (капіталу, робочої сили тощо) між різними сферами економіки; виконують функцію узгодження структури споживання, що відображає зміни в системі зростаючих потреб, і виробництва, що виражає структуру розміщення й розподілу обмежених ресурсів (факторів виробництва) між різними сферами економіки; формують основні натурально-речові та вартісні пропорції відтворення; впровадження в економіку досягнень науково-технічного прогресу, здійснюється витіснення і заміщення старих технологій і галузей виробництва новими; визначають напрямки економічного розвитку суспільства та шляхи вдосконалення всієї системи економічних відносин. Якщо структурні зміни впливають на напрям розвитку суспільства, то це може викликати перехід від виробничої інфраструктури до сфери послуг. Для розгортання нових бізнес – проектів та їх реалізації, здатність досить оперативно здійснювати маневр інфраструктурними потужностями в великих промислових містах потрібен сталий розвиток соціальних інфраструктур і сфер послуг.

Деякі автори пропонують математичну модель цільової функції послуг інфраструктури f від містообслуговувальних секторів, яка має вигляд:

$$f = f(\alpha_{\text{держ}}, \alpha_{\text{ком}}, \alpha_{\text{прив}}, \alpha_{\text{го}}) \quad (2)$$

де α – де α – коефіцієнт участі містообслуговуючих секторів, відповідно: державного, комунального, приватного, громадських організації [6].

Аналогічно вводяться цільові функції послуг інфраструктури містообслуговувального сектору за окремими галузями послуг $f_{\text{ск}}$ – послуги соціальні і культурні; $f_{\text{жк}}$ – послуги житлові

і комунальні; f_{co} – спортивно-оздоровчі; $f_{др}$ – дозвільно-рекреаційні; $f_{тб}$ – транспортно-побутові.

Кожна оцінка x_{ij} експерта вимірюється в балах від 0 до 10, виходячи з наявних статистичних даних про ступінь значущості j -го сектору для успішного функціонування і розвитку i -ої послуги (соціально-культурні, житлово-комунальні, спортивно-оздоровчі, дозвільно-рекреаційні, транспортно-побутові). З метою підвищення об'єктивності і взаємопов'язування бальних оцінок вводяться умови обмеження [6]:

$$\sum_{j=1}^4 x_{ij} = 10, i = 1; 2; 3; 4; 5. \quad (3)$$

Далі, для кожної клітини $(i; j)$ обчислюється середній бал з урахуванням всіх заповнених анкет:

$$\bar{x}_{ij} = \frac{1}{N} \sum_1^N x_{ij}, \quad (4)$$

де N – кількість анкет. При фіксованому значенні i ранжуються середні бали \bar{x}_{ij} по i -му рядку у спадному порядку і присвоюються їм відповідні рейтинги 1; 2; 3 і 4. Наприклад, рейтинг під номером 1 отримує клітина в i -му рядку з $\max_j \bar{x}_{ij}$, під номером 4 – з $\min_j \bar{x}_{ij}$.

В українських великих містах соціальна інфраструктура займає місце між приватним, муніципальним і державним секторами послуг, завдяки структурним рейтингів розвитку послуг інфраструктури, та на підставі їх характеристики. Виробники послуг, які володіють великими властивостями суспільних благ, наприклад, соціально-культурних послуг, тяжіють до державного сектору: $f_{ск} \longrightarrow f_{ск}(\alpha_{гос})$, у той час, як дозвільно-рекреаційні, спортивно-оздоровчі, житлово-комунальні та транспортно-побутові послуги, незважаючи на їх соціальну орієнтованість, стали ближче до ринкового сектору послуг: $f_{жк} \longrightarrow f_{жк}(\alpha_{част})$; $f_{co} \longrightarrow f_{co}(\alpha_{част})$; $f_{др} \longrightarrow f_{др}(\alpha_{част})$; $f_{тб} \longrightarrow f_{тб}(\alpha_{част})$. У статистичній практиці до ринкових віднесені послуги, які фінансуються за рахунок комерційних коштів, а послуги соціальної інфраструктури, які переважно фінансуються за рахунок державних і муніципальних бюджетів, прийнято відносити до неринкових секторів, у яких здійснюється структурний перехід від управління бюджетними витратами до управління результатами. Це означає, що сфера застосування традиційного методу (інструменту) бюджетного фінансування розвитку послуг соціальної інфраструктури з використанням кошторису доходів і видатків, що передбачає відшкодування основних поточних і капітальних витрат на утримання державних і муніципальних бюджетних установ, скорочується [6].

Таким чином, основною причиною структурних змін в економіці є розвиток системи суспільних потреб. Зміни в структурі потреб, опосередковуючи появу одних, згасання та зникнення інших, викликають необхідність зміни в структурі споживання і відповідно виробництва.

Матеріальні та нематеріальні потреби є основними елементами в системі потреб людини. Матеріальні складаються з безлічі матеріальних потреб, інші потреби предстеляють собою нематеріальні, соціально орієнтовані, духовні потреби (потреби в гармонійному розвитку, соціальної справедливості тощо). Потреби, що орієнтовані соціально є похідними від загального прагнення людини як творчої особистості до отримання матеріальної (економічної) свободи і можуть стійко відтворювати себе тільки на основі досить високого рівня задоволення матеріальних потреб. Значна частина інтересів з розвитком суспільства втрачає свою матеріальну спрямованість, що відображається відповідними змінами в системі потреб [6]. Соціально орієнтована структура міста, як об'єкт моделювання, представляє собою сукупність матеріально-технічних об'єктів, що розташовані на визначеній території і забезпечують життєдіяльність населення із встановленим рівнем задоволення потреб (рис. 1).

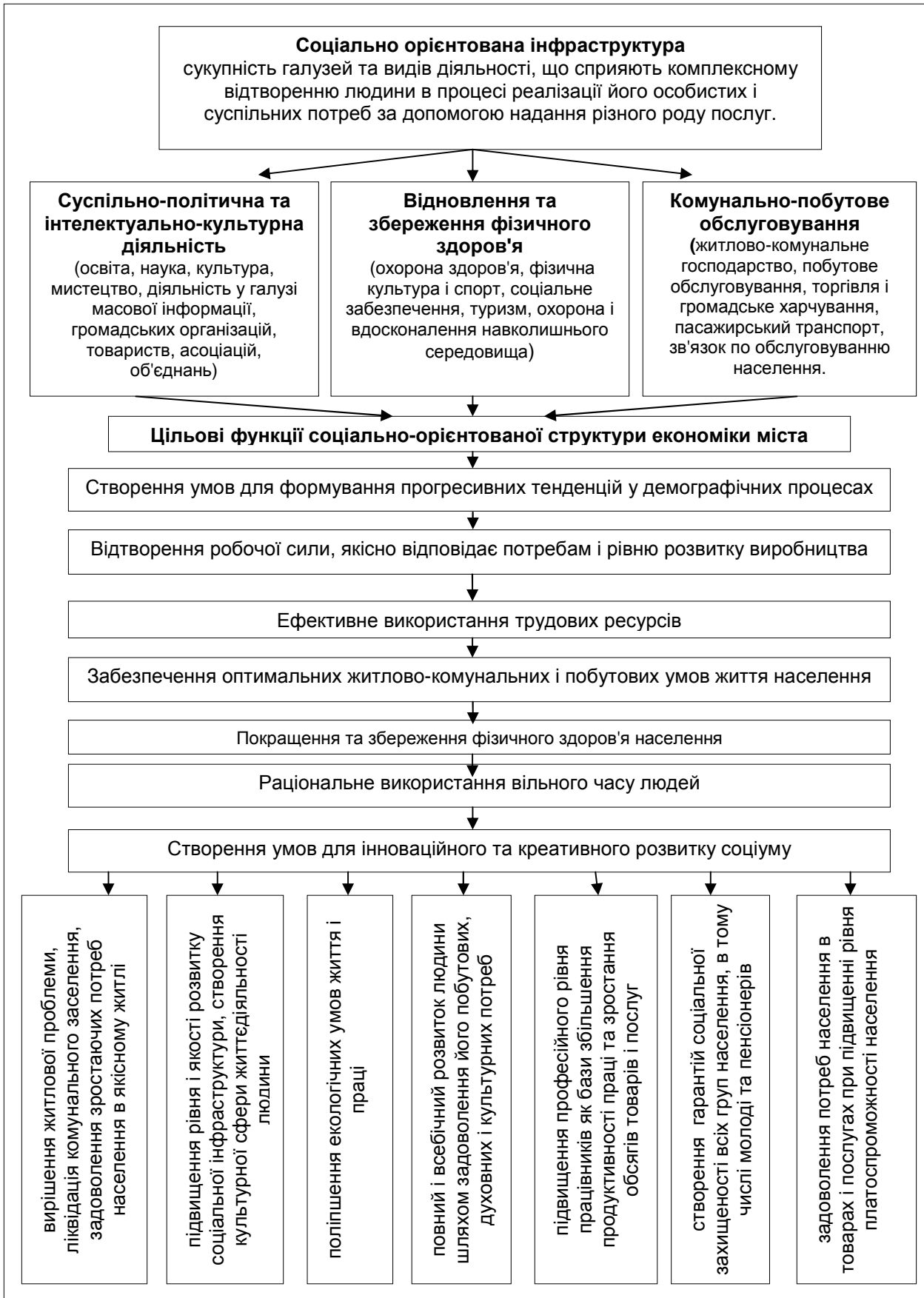

Рис. 1. Соціально орієнтована структура економіки міста

Джерело: складено автором на основі [7; 8]

Виділяють чотири компоненти ідеального соціально-орієнтованого міського середовища, що може сприяти просуванню місту та допомагати жителям, туристам, гостям виявити несприятливу обстановку (рис. 2) [7].

Рис. 2. Процес дослідження міського середовища

Джерело: складено автором на основі [7]

Уважне ставлення до цих характеристик і чинників закладе міцну основу для побудови конкретних стратегій розвитку крупних міст. Перераховані чинники дозволять визначити економічні переваги й конкурентоспроможність міста.

Самобутність території. Міський дизайн яскраво свідчить про характер місця, відображає цінності й ухвалення рішень у міському розвитку, підсилює його привабливість і більш повно розвиває його естетичні якості й цінності, формує зовнішній імідж, відроджує та розвиває діловий і торговий центри міста, створює рекламу міста як перспективного місця для нового промислового і житлового будівництва, як історичного і культурного центру. Виникає особливе відчуття міста, з'являється естетика міського середовища.

Територія як відлагоджене середовище. Міська інфраструктура або підтримує, або псує привабливість міста, проте вона підтримує якість життя і забезпечує економічну ефективність. Тому необхідне створення й підтримування на робочому стані технологічної інфраструктури, яка буде сумісна з природним середовищем. Підприємствам і малому підприємництву потрібні інвестиції, які направлені в створення нових робочих місць, інноваційну техніку і технології, для цього потрібні сприятливі умови діяльності підприємств, стабільна і спрощена податкова система, гарантії збереження власності.

Територія як постачальник послуг. Активна реклама, створення іміджу міста, проведення виставок, ярмарків, симпозіумів, конференцій, надання культурної програми – здатність міста привертати й утримувати ділову діяльність, якісні суспільні послуги, безпека й надійність є головними перевагами в міському середовищі.

Територія як зона відпочинку й розваги. Багато міст мають певну кількість визначних пам'яток, відкритих для відвідин туристів, проте їх основна проблема підтримування в хорошому стані інфраструктури і сервісу, щоб обслуговувати туристів.

Існує група методів, спрямована на зміну соціальних пропорцій. Залежно від того, які соціальні елементи схильні до змін, можна виділити чотири види соціальних змін.

Структурні соціальні зміни. Методи структурних змін спрямовані на зміни в структурі будь-якої соціальної спільноти (сім'ї, класу, нації тощо), соціальних інститутів і організацій, соціокультурних цінностей тощо.

Зміни в середовищі соціальних процесів відбуваються шляхом системи заходів у сфері соціальних взаємодій і взаємин спільнот, інститутів, індивідів через регулювання відносин солідарності, напруженості, конфлікту, рівноправності та підпорядкованості, які постійно перебувають у процесі змін. Функціональні соціальні зміни пов'язані зі змінами функцій соціальних інститутів, організацій і структур.

Мотиваційні соціальні зміни є об'єктом структурних змін на виробництві і серед населення через систему потреб, інтересів, мотивацій у поведінці і діяльності індивідів і соціальних груп.

Усі ці способи і прийоми структурних змін тісно пов'язані між собою: зміни одного виду з необхідністю викликають зміни інших видів, наприклад, за структурними змінами відбуваються зміни функціональні, за мотиваційними – процесуальні тощо [8]. Більше того, при аналізі реальних соціальних явищ і процесів буває важко відмежувати один вид змін від іншого. Їх диференціація дає можливість більш чітко зрозуміти соціальну дійсність і ті реальні зміни, які відбуваються в економічному секторі великого міста та спричиняють соціальні, культурні, демографічні зміни.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, пріоритетами розвитку міста є перехід від індустріальної сфери в постіндустріальну с розвитком послуг соціальної інфраструктури, задоволення потреб населення та збалансованого розвитку інфраструктури з метою забезпечення функціонування містоутворювальних підприємств. Відповідно до цього, структура міста повинна бути соціально орієнтованою, але в умовах відповідного економічного стану, що забезпечує фінансування розвитку визначених підсистем міста. Наявні моделі міста визначали динаміку розвитку міста за рахунок створення нових об'єктів, нових робочих місць, зростання кількості населення. Руйнування застарілих об'єктів розглядалось як природний процес, та на зміну застарілим об'єктам створювались нові, більш потужні й ефективні.

Література

1. Дулина Н.В. Город в трансформирующемся обществе: методология и практика исследования / Н.В. Дулина; под общ. ред. З.Т. Голенковой; Волгоград. гос. техн. ун-т. – Волгоград: Волгоградское научное из-во, 2006. – 387 с.
2. Гудзь П.В. Системний підхід в управлінні регіональної економіки / П.В. Гудзь // Вісник Хмельницького національного університету. – 2005. – № 5. – С. 52-56.
3. Егоров А.Н. Город как социально-экономический объект управления: монография / А.Н. Егоров. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 2001. – 134 с.
4. Сассен С. Глобальный город: введение понятия [Электронный ресурс] / С. Сассен // Глобальный город: теория и реальность: под ред. Н.А. Слуки. – М. : Аванглион, 2007. – С. 9-27. – Режим доступа: http://globalization.su/planet_in_changes/econom/content/1221117513.html.
5. Ресин В.И. Развитие больших городов в условиях переходной экономики (системный подход) / В.И. Ресин, Ю.С. Попков. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 328 с.
6. Бикмухаметов И.И. Управление развитием услуг социальной инфраструктуры в крупном городе : автореф. дис. кандидата экон. наук: 08.00.05 [Электронный ресурс] / Бикмухаметов И.И. – Уфимская государственная академия экономики и сервиса, 2011. – Режим доступа: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-93023.html>
7. Абузярова М.И. Методологические основы структурных сдвигов в экономике [Электронный ресурс] / М.И. Абузярова – Режим доступа: <http://www.vipstd.ru/mag/index.php/news-/301-a>
8. Гринчель Б.М. Методология и практика городского стратегического планирования / Б.М. Гринчель, Н.Е. Костылева. – СПб. : ИРЭ РАН, 2000. – 88 с.

References

1. Dulina, N.V.(2006), *Gorod v transformiruiushchemsia obshchestve: metodologiya i praktika issledovaniya* [City in a transforming society: Methodology and Practice of Research], Volgograd, Russia, 387 p.
2. Gudz, P.V. (2005), "System approach to management of the regional economy", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no.5, pp. 52-56.
3. Egorov, A.N. (2001), *Horod kak sotsyalno-ekonomycheskyi ob'ekt upravleniya: monohrfyia* [City as a socio-economic control object: monograph], Donetsk, Ukraine, 134 p.

4. Sassen, S. (2007), "The Global City: the introduction of the concept", available at: http://globalization.su/planet_in_changes/econom/content/1221117513.html (access date June 20, 2014)

5. Resin V.I., Popkov, YU.S. (2000), *Razvitie bolshikh gorodov v usloviakh perekhodnoy ekonomiki (sistemnyy podkhod)* [Development of large cities in transition economies (systematic approach)], Editoriyal URSS, Moscow, Russia, 328 p.

6. Bikmukhametov, I.I. (2011), "Managing the development of services of social infrastructure in a major city", thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.05, Ufa State Academy of Economics and Service, Russia, available at: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-93023.html> (access date June 20, 2014).

7. Abuziarova, M.I. (2011), «Methodological bases of structural shifts in the economy», available at: <http://www.vipstd.ru/mag/index.php/news-/301-a> (access date June 19, 2014)

8. Grinchel, B.M., Kostyleva, N.E. (2000), *Metodologiya i praktika gorodskogo strategicheskogo planirovaniia* [Methodology and practice of urban strategic planning], IRE RAN, SPb., Russia, 88 p.

УДК 631.11

Літвак О.А.,
здобувач* кафедри аналізу і економічної безпеки
Миколаївський національний аграрний університет

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Litvak O.A.,
candidate for a degree of the department
of analysis and economic safety,
Mykolayiv National Agrarian University

ANALYTICAL ASSESSMENT OF RESOURCE POTENTIAL OF THE REGION AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Стійкість розвитку національної економіки, її галузей, комплексів та окремих підприємств може бути досягнута тільки за умови комплексного, системного використання факторів виробництва – ресурсів, наявність і поєднання яких відіграють визначальну роль. Перехід до інтенсивних методів господарювання потребує оцінки ресурсів, залучених до технологічних операцій у галузі. Оцінка ресурсного потенціалу, структурних зрушень і особливостей взаємодії складових елементів, перспектив їх розвитку відіграє значну роль у підвищенні ефективності господарювання. Особливо важливою є якісна характеристика стану та рівня використання ресурсного потенціалу. Вирішення цих завдань є проблематичним у зв'язку з тим, що не всі структурні компоненти ресурсного потенціалу піддаються безпосередньому виміру.

Опрацювання літературних джерел надає можливість зауважити, що збалансоване формування ресурсів підприємств є однією із важливих передумов ефективного їх використання. Економічний зміст ресурсного потенціалу можна визначити як матеріальну умову до розширеного відтворення. Збалансоване поєднання ресурсного потенціалу можна представити через співвідношення його складових, яке дозволяє реалізувати стратегічні цілі підприємства та поєднати соціальні, економічні та екологічні чинники розвитку.

* Науковий керівник: Вишневська О.М. – д.е.н., професор